

De Eraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124.)

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Insendingen, die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 27 September 1908. N°. 1604.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden / 1.30, voor België per jaar / 3.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buiteland en Ned.-Indië per jaar / 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers / —.10. Abonnementen worden aangegane door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirectie en z. a. a. Advertenties: van 1 tot 6 regels / 1.20, voor elk regel meer / —.20. Aanvragen en vermelding van lieftedagen / —.10 per regel.

Pro tiege.

DERDE REEKS. (Tweede gedeelte).
Christus Koningschap en de Kerk.

III.

En hij zeide tot hen: Volgt mij na, en ik zal u visschers der menschen maken.
Matth. 4:19.

De eenzijdig geestelijke richting wierp zich steeds bij voorkeur alleen op het mystieke Lichaam van Christus, vond zich door de uitwendige kerkinrichting gehinderd, en was daarom steeds op terugdringen van de Kerk bedacht. De eenzijdig kerkelijke richting daarentegen van haar kant, had voor het mystieke werk des Geestes te weinig hart, voelde haar kerkelijk ideaal steeds door het spiritualisme bedreigd, en was er daarom telkens op bedacht, het geestelijk element in zijn werking te beperken. De spiritualisten, die 't alles van het werk des Heiligen Geestes verwachtten, trokken zich in de verborgenheid en stilte van de woestijn terug, terwijl de Kerkisten de werking niet van den Geest, maar van het Woord op den voorgrond plaatsten, en daarom alleen dat Woord tot de wereld uitdroegen. Vandaar dat de seculaire neiging der overgeestelijkheid voor alle dingen eigen zaligheid en eigen geestelijke genieting zoekt, terwijl omgekeerd het seculair geworden kerkisme voor alles bij het ambt zweert en voor teederder dielsbehoefden het oog sluit. Deze beide eenzijdigheden ontstaan daardoor, dat men de werking van het Woord en de werking van den Geest uit haar juist verband rukt; daardoor of naar het subjectivisme (voorwerpelijheid) of naar het objectivisme (voorwerpelijheid) te sterk overhelt; en beide malen niet de eere van den Christus als onzen levenden Koning, maar of het stielcheil of het ambtsgezag te zeer op den voorgrond doet treden. Er zijn ook in de komst van het Koninkrijk der hemelen twee kanten, en zulks in overeenstemming met de tweerlei gestalte van de Schepping. Die Schepping bestaat uit twee sferen, uit een sfeer van onzienlijke en uit een sfeer van zienlijke dingen, en het is alleen in den mensch dat deze beide sferen zich in harmonische eenheid vereenigen. Vooral het oog van den mensch en de menschele taal staan daarom zoo hoog, omdat wel het oog zienlijk is, maar in het oog de ziel spreekt, die onzienlijk is, en evenzoo in de taal, die stofelijke klank geeft, de ziel des menschen op u aandringt. Zoo min in het oog als in de taal kunt ge eigenlijk de sfeer van het zienlijke en onzienlijke geheel scheiden. Ge grijpt er beide tegelijk in. Een oog zonder ziel erin is geen menschenoog, en een taal waar geen hart in weerklinkt, is geen menschele taal. Daar nu het Koninkrijk der hemelen onder menschen werd opgericht, kon het niet optreden, of het moest zich evenzoo op die twee kanten van onze existentie richten, op het uitwendige en op het inwendige, en die twee werkingen nu gaan uit, de inwendige door den Heiligen Geest en de uitwendige door het Woord, en aan die beide werkingen beantwoordt dan eenzijdig het onzienlijke Lichaam van Christus, en anderzijds de publiek optredende Kerk. Beide niet los naast elkaar, maar in harmonisch verband. Zoals de ziel leeft in het menschele oog, zoo ook moet het mystieke Lichaam van Christus in de zichtbare Kerk doorschijnen; en zoals het hart spreekt in de menschele taal, zoo ook moet de Geest getuigen in het Woord, dat door de Kerk tot de wereld gebracht wordt. Zwaert de zichtbare Kerk van dien geestelijken achtergrond en wezensgrond los, dan blijft er niet anders over dan de caricatuur van een Kerk die tegen de ware Kerk optreedt, om haar te verwoesten. En omgekeerd, verliest het geestelijk leven zijn uitwendigen band aan de Kerk, dan blijft er ten slotte niets anders over dan een ziekelijke mysticisme, dat een caricatuur van het werk des Geestes wordt, en aan het echte, heilige Geesteswerk afbreuk doet.

Het komt daarom voor alle dingen aan op het juiste, nooit los te laten verband tusschen deze twee kanten of gestalten, waarin het Koninkrijk der hemelen optreedt. Het Lichaam van Christus kondigt zich in de wereld aan door de zichtbare Kerk, en omgekeerd houdt het kerkelijke instituut op Kerk te zijn, zoodra het losweekt van het mystieke wezen van het Lichaam van Christus. Bederf, veel bederf zelfs, kan insluipen en voortwoekeren, doch deze kanker kan nog worden uitgescheiden, mits de levensdraad niet het Lichaam van Christus trekken blijft. Knaapt daarentegen die levensdraad af, en stuw achter het Woord de Geest niet meer, dan is ook het

Woord zelf stomp geworden, en blijft er niet anders over dan het menschele woord, dat vanzelf eindigt met zich tegen het Woord te keeren. Beide het mystieke Lichaam en de zichtbare Kerk moeten daarom het product zijn van Goddelijke werking. Niet het mystieke Lichaam Gods werk, en de zichtbare Kerk ons werk. Dan toch kunnen beide niet in levensharmonie staan, dan zijn ze andersoortig, passen niet op elkaar, en vormen geen eenheid. Gelijkt uw ziel en uw lichaam beide door God geformeerd zijn, en ge niet zeggen moogt: „Mijn ziel schiep God, maar mijn lichaam is menschenwerk dat bij mijn ziel bijkomt”, zoo ook is de onzichtbare en de zichtbare Kerk uitloei van één Goddelijke gedachte. Beide moeten van Christus herkomstig zijn.

In dit verband nu is het opmerkelijk, dat Christus, terstond na zijn openbaar optreden, van meet af, op die zichtbare werking van het heilinstituut aanstuurde. Duidelijk vereenigt vindt ge de onzichtbare en de zichtbare werking in wat Jezus, bij zijn teruggaan uit Caesarea Philippi naar Galilea, met zijn discipelen verhandeld heeft. Daar toch vindt ge twee uitspraken, die elkander dekken, waarvan de één den volen nadruk legt op het onzichtbare werk des Geestes, en de andere even beaamt het zichtbare werk naar voren dringt. Het zichtbare ligt uitgedrukt in Jezus verklaring dat hij zal bouwen. Jezus verklaart toch: „op deze petra zal ik mijn gemeente bouwen”. Nu is bouwen een niet-organische werking. Een plant groeit organisch en wordt daarom niet in elkaar gezet; een huis daarentegen groeit niet vanzelf, maar wordt uit steen, hout en lijer opgetrokken, en dit heet bouwen. Ditzelfde onderscheid nu vindt ge tusschen het mystieke Lichaam van Christus en tusschen de zichtbare Kerk. De onzichtbare Kerk is een Lichaam, dat organisch opkomt en vanzelf groeit door inwendige werking; de zichtbare Kerk daarentegen groeit niet, maar wordt gebouwd. Het is dezelfde tegenstelling die de apostel op het oog heeft, als hij zegt, dat we eenzijdig gevoerd en anderzijds gevormd moeten zijn. Geestelijk moeten we gevormd zijn en organisch groeien, maar in de zichtbare Kerk moeten we het fundament, dat van Christus is, onder ons hebben, op dat fundament gebouwd zijn, en als steenen in de wanden van het huis zijn ingezet. In het zichtbare Lichaam, maar op de Kerk in het onzichtbare, op de Kerk die zich aan de wereld vertoont, op de Kerk die voor aller oog in het midden der wereld zal staan. De duivel zal dan wel de wereld belesen, om die zichtbare Kerk te willen uitroeien, maar al doet satan uit alle poorten van zijn onheilige veste op die Kerk zijn aanval, hij zal ze niet kunnen overweldigen, omdat Christus, die zijn Kerk bouwt, ook als Koning zijn Kerk beschermt en handhaaft. Oomwonden en zeer nadrukkelijk spreekt Jezus hier alzo uit, dat hij een zichtbare Kerk in het leven roept. Een waarneembare gemeente, die hij bouwt. Ook het woord gemeente leidt hier niet op het dwaalspoor. In het Grieksch staat hier het woord: *ecclesia*, dat zelfs voor wie geen Grieksch kent, nog uit het Fransche woord: *église*, herkenbaar is, en juist datgene uitdrukt, wat wij Kerk noemen. Onze overzetters zouden hun vertaling dan ook aan duidelijkheid hebben doen winnen, zoo ze vertaald hadden: Op deze petra zal ik mijn Kerk bouwen. Het woord *gemeente* doet te veel aan de leden en personen denken. Niet onder gemeente, maar onder Kerk verstaan wij het instituut.

Maar is alzo door deze stellige uitspraak het feit dat Jezus zelf een zichtbare Kerk in het leven roept, boven alle bedenking verheven, opmerkelijk is, dat Jezus in dit zelfde verband even sterken nadruk legt op het geestelijk en verborgen werk, dat steeds den achtergrond moet vormen. Ter afsnijding toch van alle misverstand verklaart Jezus aan Petrus met woorden, die voor geen tweerlei uitlegging vatbaar zijn: *Geen vleesch en bloed heeft u dit goepenbaard, maar mijn Vader die in de hemelen is.* Op zichzelf bestond er voor zoo nadrukkelijk verklaring geen aanleiding. Voor allen en in aller naam had Petrus beleden dat Jezus de Zone Gods, de Middelaar, de Messias was. Op die belijdenis kwam het hier aan, op deze volle erkenning van Jezus Messiaschap. Petrus zei niet, dat hij dit van menschen had, en hij zei ook niet, dat hij dit uit zichzelf had. Hij liet er zich niet

geen woord over uit, hoe hij tot deze erkenning en belijdenis gekomen was. En toch voelt Jezus zich gedrongen, op den oorsprong van die belijdenis terug te gaan, en elke gedachte alsof ze uit den mensch ware opgekomen, af te snijden. Wat nu spreekt hierin anders, dan dat Jezus, waar hij de stichting van zijn zichtbare Kerk wilde aankondigen, het duidelijk voor Petrus en de andere discipelen wilde maken, dat de achtergrond voor deze werking in het onzichtbare, altoos de geestelijke werking in het onzichtbare zou zijn. Christus zal zijn Kerk in het zichtbare bouwen, maar dat zal alleen mogelijk zijn als vrucht van de geestelijke werking, die daarachter zal liggen, en deze geestelijke werking zal daarin bestaan, dat de Vader geestelijk den Christus aan de geloovigen zal openbaren. De twee werkingen worden beide met name aangegeven. Er zal zijn een geestelijke werking in het verborgen, en er zal zijn een uitwendige kerktichting in het openbaar, en die twee zullen niet los naast elkaar staan, maar de geestelijke werking zal voorafgaan, en de werking in het zichtbare zal zich daaraan aansluiten. Zoo is het noch toeval noch overtoollig, dat die woorden: „Niet vleesch en bloed, maar mijn Vader die in de hemelen is”, hierbij staan. Men mag over die woorden, niet heen en als louter ter aanvulling bedoeld. Veeler valt op die woorden even sterke nadruk, als op het bouwen van de zichtbare Kerk. Ze vullen elkander aan, en geven in hun onderling samenhang de gereede verklaring, eenzijdig over de onzichtbare werking des Geestes in het mystieke Lichaam, en anderzijds over het bouwen van de zichtbare Kerk in het midden der wereld.

Dit plan nu, dit voornemen, om een eigen instituut, een zichtbare Kerk, in het leven te roepen, is niet eerst van lieverlede bij Jezus gerijpt of eerst later bij hem opgekomen, maar verkrijgt zijn begin van uitvoering terstond na Jezus openlijk optreden. Dit blijkt uit het onverwijd om zich vergaderen door Jezus van een vasten staf van getrouwen; het blijkt uit het kiezen van een stel mannen, op wie straks de profetenmantel zal rusten; uit het aannemen van een twaalfal uitgekozen tot zijn geregelde, vaste leerlingen; en uit het later aanstellen van deze uitgekozen discipelen in ambtelijke dienst; aanvankelijk tijdelijk en in beperkten kring; maar in het eind voor altoos, en met tot ambtsgebied heel de wereld. Over de eerste roeping door Jezus van zijn te wijden discipelen lezen we zoo licht heen, maar ook in haar bijzonderheden is ze van het uiterste gewicht voor wie het bestaansrecht, het wezen en de beteekenis van de zichtbare Kerk wil leeren verstaan. Vooral de gewone prediking heeft er ons te zeer aan gewend, om in deze roeping van Simon en Andreas niets dan het voorbeeld van onze eigen roeping ten leven te zien, en de hoofdzaak komt dan hier op neer, dat, gelijk Simon en Andreas, en straks Johannes en Jacobus, op het eerste roepen van Jezus alles prijsgaven om hem te volgen, zoo ook wij op Jezus roepstem geen oogenblik aarzelen zullen, maar ons met een volkomen hart aan hem en zijn dienst zullen overgeven. Nu is er niets op tegen, van deze roeping der discipelen ook thans nog zulk stichtelijk gebruik te maken, mits men maar wel inziet, dat zulk gebruik den zin der woorden allerminst uitput en er niet dan zeer ten deele recht aan doet wedererven. In die roeping toch doet Jezus een daad, en wel een daad van ver-strekkende beteekenis. Het geldt hier niet een algemeene roeping tot bekeering en geloof. Die algemeene roeping was in de Synagoge te Kapernaum tot alle aanwezigen uitgegaan. Neen, er is hier sprake van een bijzondere roeping voor een bepaald doel, van een roeping die volstrekt niet tot een ieder, maar slechts tot een zeer beperkt aantal personen uitgaat. Er heeft hier plaats een oproeping van een klein aantal personen om op staanden voet met geheel hun levenspositie te breken, en zich onvoorwaardelijk ter beschikking van Jezus te stellen. Naar de Evangelisten ons berichten, werd Jezus gevolgd door drieërlei categorie van personen. Ten eerste door wat heet „de schare”; ten tweede door de „discipelen”; en ten derde door de „twaalf”. Die „schare” breidde zich soms tot eenige duizenden uit, wisselde af naar gelang van de streek waarin Jezus vertoefde, en volgde van zelf zonder een bepaalde roeping te ontvangen. Veel geringer in het getal daarentegen was de tweede kring, die van „de discipelen”. Dit waren leerzigen, die zich in bijzondere mate tot Jezus getrokken gevoelden. Slechts twee malen geschiedt er van desen breeden kring van „discipelen” melding. De één maal als we lezen, dat

velen uit hem het ten laatste opgaven en hem verlieten. Zoo toch heet het in Joh. 6:66: „Van toen af gingen velen zijner discipelen terug en wandelden niet meer met hem.” En de tweede maal hooren we van desen breeden kring der discipelen, als Jezus er „seventig” uitzendt om het Evangelie aan te kondigen. In Luk. 10:1 toch lezen we: „Na desen stelde de Heere nog andere seventig, en zond hen heen voor zijn aangezicht twee aan twee, in iedere stad en plaats, daar hij komen zou”. En ten eenenmale onderscheiden, zoowel van „de schare” als van dien brederen kring van „discipelen”, treedt nu naast en tegenover beide „het Twaalfal” op, en het is alleen op dat „twaalfal”, dat de geheel bijzondere roeping slaat, waarvan terstond na Jezus openbaar optreden melding geschiedt.

Het geheel bijzonder karakter van deze roeping blijkt uit het verhaal ten duidelijkste. Daarin lezen we toch: „En hij stelde er twaalf”, opdat zij met hem zouden zijn, en opdat hij hen zou uitzenden om te prediken en om macht te hebben, de zieken te genezen en de duivelen uit te werpen”. Hier geschiedt alzo een bepaalde keuze. Die keuze bindt zich aan het getal twaalf, met het oog op de twaalf stammen van Israël; en van deze twaalf wordt gezegd, dat ze eerst bij Jezus in de leer komen, en daarna, als hun voorbereiding voleind zal zijn, worden aangesteld met een bepaald last en dienst, en worden bekleed met zekere macht. Reeds bij de eerste roeping van Simon en Andreas spreekt Jezus het dan ook duidelijk uit, dat hij hen roept om hen aan te stellen tot „visschers van de menschen”. Er staat toch in Markus 1:17: „Volgt mij na, en ik zal maken, dat gij visschers der menschen zult worden”, een eigenaardige uitdrukking, die hun van meet af heel de wereld, „de menschen”, tot arbeidsveld aanwijst.

Ook geestelijk had hierbij iets geheel bijzonders plaats. Jezus onderhandelt niet met hen. Hij noodigt ze niet uit en poogt ze niet te overreden, maar gebiedt en beveelt als uit Goddelijke volmacht. Jezus legt op deze mannen met een hoog bevel beslag. Jezus beschikt over hen. Jezus vraagt niet of ze willen, maar zegt hun aan, dat ze moeten. Zelfs tot overweging en nadenken laat Jezus hun tijd noch gelegenheid. Wat hij van hen eischt, moet op staanden voet geschieden. Ze gaan niet eerst naar huis, om er met de hunnen over te spreken of orde op hun zaken te stellen. Zoals ze daar op het strand of op hun schip staan, moeten ze op eenmaal alles nederleggen, met alles breken, heel hun levenspositie opgeven, en op het eigen oogenblik met Jezus mee en achter hem aan gaan. En dit niettegenstaande er onder hen gehuwde personen waren; althans van Petrus lezen we straks, dat zijn vrouwsmoeder met de koorts te bed lag. Petrus was alzo gehuwd. Maar noch het één noch het ander kwam in aanmerking. Zonder verwijl, op eenmaal, moet de zaak beslist zijn. Jezus spreekt gebiedend en zij hebben onmiddellijk te gehoorzamen. Gelijk een koning zijn onderdanen tot den krijg op roept, zoo roept Jezus deze twaalf als hem toebehoorende. Hier spreekt alzo niet de Heiland die een verloren ziel ten leven roept, maar hier gebiedt de Koning, die, naar hem goed dacht en naar hij wilde, over zijn onderdanen beschikt.

En evenzeer is in geestelijken zin opmerkelijk de onmiddellijkheid, waarmee de aldus ten dienste opgeroepen aan zijn bevel gehoorzamen. Ze waren bezig aan het optrekken van hun netten. „En zij, zoo staat er, terstond de netten verlatende, zijn hem nagevolgd.” En evenzoo lezen we van Johannes en Jacobus, dat ze met hun vader Zebedeus bezig waren aan het boeten van hun netten, en ook van deze twee lezen we: „Zij dan terstond, verlatende het schip en hun vader, zijn hem nagevolgd.” Met Mattheus ging het niet anders. Hij was pachter van een tol en zat in zijn kantoortje om den tol te ontvangen. Ook hem roept Jezus op gebiedenden toon op, en ook Mattheus aarzelt geen oogenblik, verlaat zijn kantoortje op staanden voet, laat liggen wat ligt, en gaat Jezus achterna. Dit nu is ondenkbaar en onverklaarbaar, indien niet, tegelijk met dat Jezus ze opriep, een wonderlijke werking des Geestes in hun ziel plaats greep, die hen gevoelden deed, dat ze niet weifelen mochten. Houd toch wel in het oog, dat deze roeping van Jezus tot de vier eerste discipelen kwam, toen Jezus zijn openbare leven eerst begon. Zoo Jezus eerst zijn loop voleind had, en dan aan het slot de zijnen had geroepen, zou men nog kunnen zeggen, dat geheel Jezus openbare leven hen overreed had. Maar zoo droeg het zich niet toe. Jezus begon zijn prediking

pas. Hij had zoo juist Nazareth verlaten, en was pas in Kapernaum aangekomen, en toen, bij zijn eerste wandeling aan het meer, riep hij Simon en Andreas, Johannes en Jacobus. Van geen wonderlike genezing was nog sprake geweest. Alleen zijn optreden in de Synagoge te Kapernaum was allicht voorafgegaan, maar overigens was hij voor Kapernaum nog een vreemd, van buiten ingekomen Rabbi. En als nu toch deze vier mannen, op staanden voet, alles achterlieten, het bedrijf dat hun brood schonk, er aan gaven, en zonder één oogenblik bedenken, Jezus volgen en zich aan hem overgeven, dan moet hier wel een wonderlike inwerking des Geestes op het gemoed hebben plaats gegrepen. Iets van wat Jezus later tot Petrus zei: „Geen vleesch en bloed gaf u 't inzicht, maar mijn Vader die in de hemelen is.” Bij den later geroepen Mattheus, dit geven we toe, stond 't eenigzins anders, al mag niet vergeten, dat zijn positie als tolpachter zulk een terstond breken met zijn positie nog moeilijker maakte. Maar bij de vier eerstgeroepen is het op eens gehoorzamen zoo volstrekt, en uit wat achter hen lag, zoo geheel onverklaarbaar, dat de onzichtbare werking des Geestes niet is weg te denken. Uit die vier zijn dan ook later de drie gekozen: Petrus, Johannes en Jacobus, die steeds tot Jezus in de allernaaste en allernauwste betrekking stonden. Alleen Andreas geraakte meer op den achtergrond.

In deze roeping nu ligt de eerste Koninklijke daad, waardoor Jezus de instelling van de zichtbare Kerk heeft voorbereid. Uit deze roeping is straks het apostolaat, en uit het apostolaat de zichtbare Kerk voortgekomen. Hier is het eerste begin, dat straks tot aanstelling leidt. Tot aanstelling van bepaalde personen in een bepaald aantal, die als zoodanig een met gezag bekleeden kring zullen vormen. Deze in eigen kring aangestelde personen worden straks uitgezonden, eerst onder Israël en dan in de wereld. Uit die wereld moeten ze de geloovigen om zich verzamelen. En die kring van het apostolaat, met de geloovigen die zich aan hen aansluiten, wat is het anders dan de zichtbare Kerk op aarde, die voor aller oog in de wereld optreedt, om in die wereld den haar door Jezus gegeven last te volbrengen? Hier is niet de Rabbi die leert, noch enkel de Verlosser die van zonde vrij maakt, maar de Koning die gebiedt, zijn gemeente sticht, en zijn Kerk tot aanzijn roept.

„Van den Heere bemind.”

Maar wij zijn schuldig altijd „God te danken over u, broeders, die van den Heere bemind zijt, dat u God van den beginne verkoren heeft tot zaligheid, in heiligmaking des Geestes, en geloof der waarheid.”
2 Thess. 2:13.

Dat ge van den Heere „bemind” zijt, zegt nog iets anders en iets meer dan dat de Heere u lief heeft. De Schrift zoekt nooit haar kracht in het afgetrokken. In Gods heilige Openbaring draagt het alles warme tint en een kleur waaruit gloed en leven spreekt.

Of werd het niet van oudsher reeds aan het verkoren volk toegeroepen: „Hoor, Israël, Jehovah is *uw* naam”? En keert in het Nieuwe Testament niet dezelfde gedachte terug, als de gemeente de Bruid van Christus heet, en Christus als haar Bruidegom geloofd wordt? Ja, wordt niet sterker nog van de huwelijksinzetting in het Paradijs getuigd, dat hierin een „verborgenheid”, een „grootte verborgenheid” zelfs schuilt; en dat het mysterie dat hierin schuilt, niet op de verhouding waarin Christus tot de gemeente, d.i. tot zijn verlosten, en tot de uitverkorenen zijns Vaders staat?

Niet dus zoo, alsof onze God, het huwelijk onder menschen vindende, nu dat huwelijk als beeld aangrijpt, om er den band tusschen Christus en de zijnen mee te vergelijken. Zoo doen wij, maar zoo doet God niet. Eer omgekeerd is het huwelijk in het leven geroepen, o. a. om de teederheid van den band, die God en zijn heiligen verbindt, af te schaduwen, voor ons voelbaar te maken, en aan ons hart te beregenen.

Het is een „verborgenheid”. Het lag er van den aanvang af in. En zoals er van Jezus gelijkenissen staat, dat daarin voortgebracht werden dingen, „die verborgen waren van de grondlegging der wereld” (Matth. 13:35), zoo is ook die vergelijking van de liefde tusschen man en vrouw met de liefde tusschen Christus en zijn gemeente, niet eerst later gevonden of opgekomen. In grondtrek hooren beiden salm. En vandaar dat ook de beelden van de oedertrouw, van de bruidsdagen, van de huwelijkszetting, en van het ten slotte „niet meer twee, maar één zijn”, in de Schrift en op den band tusschen Jehovah met zijn volk Israël en op den band tusschen Christus met zijne verlosten worden overgebracht.

In dien laatste zin moet 't ook verstaan, als de apostel aan de geloovigen in Thessalonika getuigt, dat ze „van den Heere bemind zijn”. Ook dit „bemind” toch is ontleend aan de

bruidsgedachte, en bemind van den Heere wil hier niet zeggen „bemind van God“, maar zeer stellig „bemind van Christus“. Slechts uiterst zelden is in de Brieven met den Heere op God den Vader gedoeld, en bijna als vaste regel kan aangenomen, dat de Heere is de Christus.

Nu zouden wij zulk een beeld niet hebben aangedurfd. Na het Paradijs sloop er in de huwelijks-gedachte en in wat er met samenhangt, iets dat liefst schuilt blijft, en maar al te dikwijls met het heilige niet in te zuivere harmonie is.

Dat doet de sonde, die in alles, en zoo ook hierin, sloop. Maar van den beginne is het zoo niet geweest. Toen was ook de onderscheiding in twee sekten een volstrekt heilige levens-uiting van wat God bij de schepping in den mensch gelegd had. Iets wat God de Heere ons uitdrukkelijk en opzettelijk laat aanzeggen in deze woorden: ze waren naakt, maar ze kenden de schaamte nog niet.

Toch gaat daarom de Schrift voor deze oordeling, die de sonde aanbracht, niet uit den weg. Ze handhaaft Gods heilige, oorspronkelijke bedoeling, en dringt er telkens op aan, dat we als geloovigen ook onze verhouding tot Christus niet zullen verstaan en gevoelen als een keele, uitwendige verhouding, die op een afgetrokken geloofsgedachte drijft, maar dat ons hart de warmte, den gloed zal prippen, die geheel deze verhouding bezielt, zodat ook in ons samenleven met Jesus alles even bezielt, even hoog gestemd en heel onzen persoon doordringend, het innerlijk van ons waren doortreft.

Zoals ge het ondergaan en ontwaren zoudt, als ge Jesus ontmoeten mocht en u voor hem te voet kondt werpen, zó móét u ook nu door het geloof zijn. En om u dit diep te doen gevoelen, en dit in u op te wekken, begint de Schrift niet met te zeggen, dat ge Jesus moet beminnen, maar omgekeerd met u te verzekeren, dat ge van Jesus bemind zijt. Dat hij met de liefde als van een Bruidgom naar zijn Bruid, zoo naar u uitgaat. Dat hij u als overschaduwt met den glans van zijn liefde. Dat ge niet maar óók mee gerekend wordt onder die duizenden, die hij ter zaligheid leidt, maar dat hij voor elk der zijnen een liefde vol teederheid en innigheid koestert, en dat het dit „bemind zijn door Jesus“ is, waardoor de heilige, teedere wederliefde van Jesus in uw hart moet worden gaande gemaakt.

Waar werd oprechter trouw, zingt onze Vondel, dan tusschen man en vrouw ter wereld ooit gevonden? Onderliefde, kinderliefde, broederliefde, zusterliefde, vriendenliefde, hoe teeder soms en hoe rijk ook, raken toch niet tot dat hoogste, dat in de liefde tusschen man en vrouw, ideaal genomen, tot uiting kan komen.

En nu, als beeld van de liefde van Jesus voor u, kan niet het mindere, maar kan alleen het hoogste in de liefde op aarde dienst doen. En daarom deinst de apostel en aanzelt hij niet. Die meerdere liefde van Jesus voor de zijnen kan alleen in de huwelijksliefde haar nog altoos te zwak, maar toch eenigermate toepasselijk beeld, haar inbeeldige uitdrukking vinden.

En zoo schrijft hij aan de geloovigen van Thessalonika, en in hen aan alle geloovigen: *U broedert, die van Jesus bemind zijt.*

En hierin nu spreekt het persoonlijk. Als we van een koning op aarde zeggen, dat hij zijn volk liefheeft, geldt dit 't volk als geheel, al spreekt 't vanzelf, dat zulk een koning slechts zeer enkele uit zijn onderdanen persoonlijk kennen zal. Stellig niet een duizendste van allen die tot zijn volk behooren.

En zoo nu ook kan men van de liefde van Jesus voor zijn volk spreken, ter uitdrukking van de algemeene gedachte, dat er tusschen Jesus en zijn verlossende band bestaat, die nooit ontbonden kan worden. Maar het persoonlijk komt in die algemeene uitdrukking nooit tot zijn recht.

Kan juist toch op dit persoonlijk komt het aan. Ge moet weten, dat ge zelf, dat ge persoonlijk, dat ge met uw eigen wezen, met uw eigen noden, met uw eigen behoeften, met uw eigen aanleg en inborst, met uw eigen gaven en talenten, met uw persoonlijk lot en uw persoonlijke toekomst aan Jesus bekend zijt, door hem gekend wordt, en dat van Jesus zijde de persoonlijke bekendheid met uw innerlijk bestaan en uw uiterlijken toestand zich oplost in een teedere, warme, bezielende liefde, die u zoekt, die met u zich bezig houdt, die u geluk bedoelt, maar die ook, en dat is het hoogste, van u wederliefde begeert, ter vorming van zijn eigen heerlijkheid.

Jesus bemint u. Niet om u. De grond ligt dieper, en de apostel zegt het er opzettelijk bij. Het is omdat God de Vader u „van den beginne ter zaligheid heeft uitverkoren“. Daarin ligt de zekere waarborg, dat er iets heerlijk uit u worden zal. Wat er uit u worden zal, dat ziet Jesus nu reeds in u, zóals de hovenier in de zaadkorrel of in het oneiglijke stekje nu reeds de volle plant met zijn bloemen vol geur en kleur ziet, die er uit groeien zullen. Zoo ziet Jesus u. Niet gelijk ge nu zijt, maar gelijk ge eens gesigneerd zijt, en in die gestalte uwer heerlijkheid trekt ge hem aan, boeit ge hem, en lokt ge zijn liefde naar u toe. In het snoer der glorie, dat eens voor hem schitteren zal, moogt en kunt ook ge niet ontbreken. En het is daarom dat zijn liefde naar u uitgaat, en dat hij u bemint.

Is dit nu niet heel iets anders, dan een bloote, afgetrokken liefde, die zich in een algemeene genegenheid uit? Eens zal elk geloovige en zult ook ge een witten keursteen ontvangen, waarop een naam zal gegrift staan, dien niemand lezen kan, dan die dien keursteen ontvangt.

Welnu, dien naam kent thans nog Jesus alleen en ge nog niet. In wat die naam uitdrukt, ziet hij u beeld. Die naam drukt uw wezen uit, niet gelijk het is, maar gelijk het zijn zal in heerlijkheid. En daarom heeft Jesus niet alleen liefde voor u, maar bemint hij u, gelijk een bruidgom zijn bruid.

En om omgekeerd. In uw Jesus schuilt het wezen niet meer, om eerst later uit te komen, maar glanst het nu reeds in volle heerlijkheid. En daarom, zoo hij u mint, moet ook in u voor uw Jesus die teedere, warme, innige liefde zijn, zodat uw hart voelt, dat ook ge hem mint.

Dat hij u mint, en dat ge hem wederzint, zijn twee liefdesuitingen, die aan elkaar beantwoorden moeten, die elkanter moeten dekken, die in sterkte van uiting met elkander moeten wedijveren.

En nu is het zóó: Hij ziet u, maar ge ziet hem niet. Doch dit moet door uw geloof vergoed. Voor uw geloofsgoed moet de Christus in al zijn heerlijkheid glinsteren, en het is uit dat geloof, dat de liefde voor uw Heiland en Koning in u op het inzicht moet opkomen.

Amsterdam, 25 September 1908.

De jongste samenkomst onzer kerken in synodale vergadering, heeft zich gekenmerkt door een zeldzaam broederlijke geest, die wel het best daaruit bleek, dat alle gewichtige besluiten met eenparigheid van stemmen werden genomen.

Dit wil daarom niet zeggen, dat er nooit verschil van mening was. Bij sommige voorstellen is dat verschil ook rond en eerlijk uitgesproken. Maar dat verschil leidde geen oogenblik tot animositeit. Er was er een drang van broederlijke liefde, om trots dit verschil van inzicht toch tot eenheid van besluit te komen. Geen meerderheid dreef met stemmen dommelkracht haar gevoelen door; geen minderheid bleef hardnekkig een non possumus handhaven. Men zocht en vond een middelweg, waarin beide groepen, zonder verloochening van eigen overtuiging, zich konden vereenigen. En bij het afscheid nam elk lid der Synode den indruk mede, dat nog geen Synode zoo kalm, zoo rustig, zoo broederlijk-eensgezind was verlopen als deze Synode te Amsterdam.

Reeds daarom is deze Synode van hoge betekenis voor den gang van ons kerkelijk leven. Toen in 1892 de beide Gereformeerde kerkengroepen saamvloeden in de eerste generale Synode te Amsterdam, was er wel bij menigen vrees, of broeders met een zoo verschillend historisch verleden achter zich en met zoo veelzins anderen kijk op de vraagstukken van het kerkelijk leven, op den duur wel in vrede saam zouden kunnen wonen. Geheel ongegrond was die vrees niet. Aan beide zijden stonden uitersten, die door overdrijving vaak tot botsing aanleiding gaven. Meer dan één Synode kwam saam, terwijl de barometer op storm stond, en de atmosfeer met electriciteit overlader was. En alleen aan de genade en trouwe onzes Gods was het te danken, dat, trots de geprikkeldheid der kerkelijke hartstochten, een scheur in de pas tot stand gekomen eenheid niet getrokken werd. Maar allens heeft men elkaar over en weer beter leeren verstaan. Het wantrouwen in elkaars bedoeling week. De band der eenigheid des geloofs werd sterker gevoeld. En althans op deze Synode was de tegenstelling van A en B, om deze namen te gebruiken, geheel verdwenen.

Voor die verrassende uitkomst zij de dank gebracht aan God den Heere, die zoo onze kerken heeft geleid. Daarom gaan we vol moed en hope de toekomst tegen. Verschil van inzicht zal er altijd ook in onze kerken wel blijven. Voor de rechte ontwikkeling van ons kerkelijk leven is dat zelfs noodig. Door wrijving van gedachten wordt de waarheid eerst gekend. Maar dat verschil van inzicht mag niet een tegenstelling worden, waardoor de band der liefde schade lijdt, en onze beste kracht in broedertwist wordt verteerd. Onze kerken hebben een te ernstige roeping in ons volksleven tegenover de machten van ongelof en nederlijk bederf, dan dat ze de wapenen tegen zonen van 't zelfde huis zouden keeren, in ste van tegen den gemeenschappelijke vijand.

Moge die roeping ook door onze kerkelijke pers nog beter worden verstaan. Er is niet altijd heilig vuur op het altaar gedragen. En onze kerken lijden daaraan. Wantrouwen kan zoo licht gezaaid worden, maar als die plant eenmaal wortel heeft geschoten, is het zoo moeilijk haar weer uit te rukken. Zij daarom aan ieder, die als voorlichter van ons volk wensch op te treden, de geest van wijsheid en voorzichtigheid geschonken, waardoor de jongste Synode onzer kerken zich heeft gekenmerkt.

Wie den vrede van Jerusalem lief heeft, bidt daarom.

Ook de Hervormde Synode hield dit jaar weer haar Synode, van welke weinig anders kan gezegd worden dan dat zij groot was in het negatieve.

„Op bijna eenstemmige wijze heeft de Algemeene Synode doen blijken, dat zij niet langer van reorganisatieplannen gediend is,“ schreef de verslaggever van de *Nieuwe Rotterdammer*.

Voor de broeders, die van deze reorganisatie alle heil verwachten, wel een droef resultaat.

Al jaren lang staat de Confessionele groep voor de poort der Synode en elacht reorganisatie. Ze komt met telkens nieuwe voorstellen aan. Ze meent, dat de Synode „om“ is en ziet de deur reeds geopend.

Maar de Synode heeft de heeren steeds om den tuin geleid. Eerst werden de voorstellen aangenomen en naar de Kerken ter beoordeeling gezonden. Een kreet van victorie ging op. Maar een volgende Synode verklaarde, dat de Kerk er nog niet rijp voor was en nam de voorstellen weer terug.

Thans werd men zelfs dit misleidende spel moede. Alle reorganisatieplannen werden van de tafel genomen. De Synode is er niet langer van gediend.

Ons benieuwt, wat de Confessionele broeders nu zullen doen.

De *Gereformeerde Kerk* bewaart tot dusverre het stilzwijgen.

In plaats van de gewenschte reorganisatie, die de eerste stap op den weg naar kerkherstel zou moeten zijn, schijnt de Synode er bedacht te wezen, om de gemeente in kiesdistricten te verdeelen, waardoor de „rechten der minderheden“ beter gewaarborgd zullen worden.

Nu allens in de meeste grootere gemeenten de moderne richting aan terrein verliest en geen predikanten meer bezit, moet door de verdeling in kiesdistricten de gelegenheid weer geopend om den modernen een predikantsplaats te verschaffen.

Een desbetreffend verzoek van den Bond van vrijzinnige Hervormden verkreeg nog wel niet de meerderheid, maar de Synode

besloot toch alle Kerkeraleden uit te noodigen, hun oordeel te zeggen over de vraag, of zulk een verdeling in kiesdistricten niet wenschelijk is. Op de Synode van 1910 wordt op die vraag het antwoord ingewacht.

Voorts verdient nog alleen vermelding, dat een verzoek van een vrouwelijke student in de Theologie om tot het predikant te worden toegelaten, — welk verzoek warm gesteund werd door de praediverende hoogleraren — bijna werd toegestaan. Eerst staakten de stemmen, maar daarna werd het verzoek nog met 10 tegen 7 stemmen afgewezen.

Ook een voorstel van Prof. Cannegieter om de vrouwen in de gemeente kiesrecht te verleenen, haalde bijna de meerderheid. Indien slechts één stem om was geweest, was het vrouwen-kiesrecht er door gegaan.

De *Hervorming* klaagt: „uit de genomen besluiten blijkt, hoe de meerderheid van deze vergadering onaanvaardbaar blijft voor de meest natuurlijke eischen des tijds.“

Ons dunkt, dat ze voorloopig tevreden kan zijn.

Nog één stem, en de vrouwelijke predikanten beklimmen den kansel en de vrouwelijke lidmaten stemmen bij de verkiezingen mee.

Gedurende ons zomer-reces viel de herdenking van een jubileum in onze predikantenwereld, dat in *De Heraut* toch niet geheel onopgemerkt mag voorbijgaan. Ds. K. Fernhout, predikant te Utrecht, mocht 2 September herdenken, hoe hij, vijftigjarige gelederen, te Buitenspost in het ambt bevestigd werd. Dat Utrecht's kerk haar geliefden dienaar des Woords dien dag een warme en welverdiende hulde bracht, spreekt van zelf. Maar ook buiten dien engeren kring, zijn er toch velen, die op dezen dag God den Heere gedankt hebben voor de uitnemende gaven aan dezen dienaar geschenken. Ds. Fernhout neemt onder de dienaren des Woords, die den moed hadden in de dagen der doleantie, met de Hervormde Synode te breken, een zeer betekenisvolle plaats in. Met rijke gaven voor den predikant toegerust, stichtte hij eerst de kerk van Zwartsloot, daarna die van Dordrecht en thans die van Utrecht. Op onze synodale saamkomsten werd hem meermaals een plaats der eere geschonken, doordat hij in het moderneren zitting nam. Aan groote beslistheid van overtuiging paarde hij steeds een vriendelijkheid van vorm en hoffelijkheid van omgang, die aller hart voor hem won. Zijn prediking droeg het karakter van werkelijke bediening des Woords, in den vollen en rijken zin van het woord. En wat hij in de pers leverde, kenmerkte zich steeds door klaarheid en helderheid van betoog.

Wat Ds. Klarhamer in de *Utrechtsche Kerkbode* over hem schreef, teekent zijn beeld dan ook volkomen juist:

Hoezeer hebben wij reden, den Heere te danken, dat Hij ons dezen zijn knecht schonk en ons nu reeds zooveel jaren het profijt van zijn kostelijke gaven, van zijn uitnemende prediking, van zijn liefde en toewijding doet genieten.

Vriendelijkheid en hoffelijkheid maken heel zijn verschijning en zijn woord aantrekkelijk en aangenaam, terwijl er toch bij alle zachtheid en smijdelijkheid in den vorm, groote kracht en beslistheid en soms schijnende scherpte in den inhoud is. Hij behoort tot die Dienaren van wie men zeggen kan, dat zij de gemeente bouwen, omdat zij haar onderwijzen, vermanen, bestraffen, maar ook verbinden en troosten met het Woord; die haar inleiden in de kennis des Woords Gods.

Hij behoort tot hen, die de belijdenis innig liefhebben, recht verstaan en trouw bewaren en die vasthouden aan de gereformeerde beginselen ook in zake de regering der kerken. Hierin is zijn betekenis en kracht. Hierom hebben de gereformeerde kerken, ook Utrecht's kerk, hem lief.

Van harte hopen we, dat God dezen broeder, met zoo rijke gaven toegerust, nog lang voor Utrecht's kerk en voor de kerken in 't algemeen tot zegen moge stellen.

Nog altijd gaat de legende rond, alsof het socialisme niet vijandig zou staan tegenover de Christelijke religie.

Godsdienst is immers volgens het programma der socialistische partij *privaatzaak*. Wat ieder gelooven wil, moet hij voor zich zelf weten, als hij maar mee den strijd aanbindt tegen het kapitalisme.

Het is daarom wel eens goed, uit den mond van een der leidlieden der socialistische hooren, in welken zin deze leuze bedoeld wordt.

Karl Mann heeft in het Oostenrijksch socialistische tijdschrift *Der Kampf* een artikel geschreven over proletariaat en godsdienst, waaruit het *Volk* het volgende mededeelt:

Een artikel onder dat opschrift in het Oostenrijksch socialistisch tijdschrift *Der Kampf* leidt Karl Mann in met de opmerking, dat het een vergissing is te meenen, dat in de volkmaakte gedachtenwijzingen evenzoo door argumenten tot stand komen, als dit onder intellectueelen het geval is. De kleinburgerlijke of proletarische vrijdenker steunt zijn bestrijding van den godsdienst op argumenten (bijv. de onmogelijkheid der onbevleete ontvangenis van Jesus door Maria), die onzen grootvaders even goed bekend waren.

„Het is niet zoo, dat onrijpe kennis door rijpere overwonnen is, maar het oude geloof verdwijnt, wijl de wil om te gelooven verlamt... In het bewustzijn van het individu wordt de godsdienst natuurlijk altijd slechts overwonnen door argumenten, die rechtstreeks tegen zijn geloofsartikelen gericht zijn; het feit echter van het opdruken dezer argumenten en het feit dat zij de kracht hebben om de heiligmooien der vaderen te vernietigen, is een der verschijnselen van het groote proces van het wankelen van alle oude gezag, van de losmaking der individuen uit de oude gemeenschappen.“ De economische ontwikkeling is de drijfveer.

Van dit proces, gelijk het in het moderne proletariaat werkt, zegt de schrijver dan het volgende:

De eerste trap van dit ontwikkelingsproces kunnen wij waarnemen, als wij de landarbeiders van een hoogkapitalistisch land, de in de dorpen en kleine steden verspreide kleinburgers en thuisarbeiders, die in de kleine industrieplaatsen wonende arbeiders beschouwen, of ook de zich pas uit de kleine burgerij losmakende of pas van het platteland naar de steden gekomen industrie-arbeiders, vooral ook de vrouwen. Al deze proletarische kringen hebben zich nog niet losgemaakt van de kleinburgerlijke en boersche overlevering, zijn dus ook nog niet uit de godsdiensige gemeenschap getreden. Zij willen de heilmiddelen der kerk bij de groote gebeurtenissen van hun leven niet ontberen. Aanvallen op het geloof hunner kindsheid kwetsen hen. Het verwijt van ongelovigheid is nog altijd het krachtigste wapen onder vijanden in den strijd om deze arbeiderskringen. Dat ook zij reeds aangeast zijn door het ontwikkelingsproces dat dereligionie gemeenschappen ontbindt, openbaart zich niet in kritiek op den godsdienst, maar in kritiek op het kerkelijk gezag verband van godsdiensig standpunt uit: zij stellen graag de leer van het evangelie tegenover de ontaarde kerk, zij vergelijken den armen tiernamenzoon van Nazareth met rijke grootwaardigheidskleeders der kerk, zij voelen zich beter christen dan de priesters die met de fabrikanten en groote boeren tafelen. Voor den strijd tegen het klerikalisme zijn ook deze proletarische kringen onverkijpelijk, maar zij willen slechts de kerk als gezagsverband, niet het christendom als godsdiensige gemeenschap bestrijden. Zij ontleenen juist aan de godsdiensige ideologie hun argumenten tegen de kerk. Zij zijn het, die zoo graag van Jesus als van den „eersten socialist“ hooren spreken.

Allens maakt het proletariaat zich los uit de overgeleverde ideologie. Een zware, opwindende loonsrijd rukt de arbeiders uit de stilte van hun bestaan. Zij hebben in den strijd alle autoriteiten hunner wereld als hun tegenstanders, als de bondgenooten van den gehaten uitbouter leeren kennen. Nu is voor hen alles in twijfel gesteld, wat zij tot dusver geloofd hadden. Aan alle overlevering, ook aan den godsdienst, waagt zij nu hun kritiek. De volkomen losmaking van het geloof hunner kindsheid is voor hen een belangrijke innerlijke gebeurtenis, het resultaat van zwaren innerlijken strijd. Zij verachten ieder die dit niet mee doorleefd heeft. Zij gevoelen de tegenstelling met de oude ideologie, die zij in harden innerlijken strijd overwinnen moesten, sterker dan de uiterlijke tegenstelling met de kapitalistieke en den klassenstaat. Zij zijn niet maar alleen ongelovig, maar zij baten het oude geloof, gelijk zoo vaak liefde in haat omslaat, eer het tot onverschilligheid kan worden. Dat zijn de kringen, die kritiek op den godsdienst nog liever hooren dan de kritiek op de kapitalistische voortbrengwijze, die den strijd tegen het klerikalisme met groter hartstocht voeren dan den strijd tegen den klassenstaat. Zij zijn het, die ons steeds meer ertoe zouden willen dringen om den strijd tegen het klerikalisme te doen omslaan in een strijd tegen den godsdienst, die in hartstochtelijken haat tegen het klerikalisme zich zelf met de doodsvijanden van het proletariaat zouden willen verbinden. Zij vormen ongetwijfeld een minderheid in het proletariaat; maar hun invloed op het leven onzer partij is groot, wijl zij een in geestelijk en politiek opzicht veel levendiger kring vormen dan de nog religieus gebonden meerderheid der arbeidersklasse, en wijl zij derhalve ook in onze organisaties en onder onze vertrouwensmannen sterk vertegenwoordigd zijn.

De moeilijkheden die uit deze tegenstrijdigheid tusschen het algemeen belang der klasse en het bijzonder belang van een harer kringen, van een harer ontwikkelingsstrappen ontstaan, kunnen niet overwonnen worden door redevoeringen en artikelen over het wezen van het klerikalisme en zijn burgerlijke tegenstanders. De ontwikkeling van het proletariaat overwint ze zelve. In onze groote steden en industriestreek worden steeds talrijker de arbeiderskringen, die hun jengd reeds in een godsdiensloos huis doorgebracht hebben. Zij haten den overgeleverden godsdienst niet, omdat zij hem nooit waarschijnlijk liefgehad hebben. In hun bewustzijn ligt niet meer de moeilijke bevrijding van eigen geloof, maar zij hebben hun opvoeding ontvangen in onze organisaties, in onze vakverenigingen vooral. Hun belangstelling is gericht op economische en politieke oogmerken. Den strijd tegen het kapitalisme voeren zij als een deel van hunnen klassenstrijd. Zij twisten niet om meeningen, maar strijden om instellingen. Zij zijn wellicht pas een klein, maar zeker het rijpste deel van het proletariaat. Wat zij zijn, zullen de andere proletarische kringen worden.

„Godsdienst is privaataak.“ Deze sinnsede van ons partijprogramma vat niet alleen de ontwikkelingslijn van het godsdiensig bewustzijn samen, spreekt niet slechts een eisch jegens den staat uit, maar bevat ook den hoogsten regel onzer taktiek. Ook wij moeten den godsdienst als privaataak behandelen en onze strijd tegen het klerikalisme is tegen instellingen, niet tegen godsdiensige opvattingen gericht. Deze houding beantwoordt aan de godsdiens-onverschilligheid, aan de overwegend politiek en economisch gerichte belangen der rijpste kringen van het proletariaat. Dit eischt onze strijd om de verovering van de proletarische kringen die nog niet van de overlevering los zijn en die zich pas geleidelijk uit de kleinburgerlijke en boersche opvattingen ontploeren.

Ons dunkt, klaarder en duidelijker kan het niet gezegd worden.

De rijpste kringen van het proletariaat zijn aan het geloof ontworsteld. Ze zijn religieus indifferent. Zij haten den godsdienst niet, omdat ze hem nooit hebben liefgehad. Zij zijn godsdiensloos opgevoed.

Maar om de nog niet rijpe kringen van het proletariaat niet af te stooten, moet niet openlijk de strijd tegen den godsdienst worden aangevangen.

Godsdienst privaataak — is de beste taktiek.

Vereenigingsleden.

GELD EN GAVEN.

Het gebied van het Vereenigingsleven is zoo uitgebreid als bijna geen ander.

Want immers, er zijn maar weinig kringen van menschenlijken arbeid, waarbinnen men zich niet in vereenigingen aansluit, omdat men besef, dat, naar de goede oud-Hollandsche spreuk, eendracht macht maakt.

Dat is niet alleen zoo op het gebied van het maatschappelijk leven, maar ook op het terrein van de specifiek Christelijke werkzaamheid.

De tijd, dat menigeen met een zekeren trots verklaarde, dat hij van geen enkele vereeniging lid was, is lang voorbij, en nog slechts enkele individualisten zijn er, die zich van het vereenigingsleven afkeeren en als „Einspanner“ hun weg gaan, die in de meeste gevallen tot niets anders leidt dan tot betreunswaardige verspillig van kracht, welke bij praktische besteding ervan nut had kunnen stichten.

Verreweg de meeste menschen, ook de meeste Christenen, zien wel in, dat de mensch alleen al heel weinig bereiken kan. Niet slechts omdat, al werken tal van individuen in dezelfde richting en in dezelfde geest, de kracht van de eendracht er nog niet is. Maar tevens ook om de eenvoudige reden — die zich zoo telkens en telkens aan ieders waarneming opdringt, — dat als al diegenen, wier beginselen zoozeer met elkaar strooken dat zij bij bevoorliefte overleg in een en dezelfde richting zouden kunnen sturen, zonder dat onmisbare overleg, zonder saamspreking, ieder op eigen gelegenheid uittekraken, er geen voortschrijden kan zijn lange eenezelfde groote lijn. Want ieders aanleg en karakter doen hem licht nu rechts, dan links afwijken van de hoofdrichting, die leidt naar het doel, dat allen in het oog houden.

Het ligt dan ook in den aard der zaak, dat wie in het vereenigingsleven mee wil leven en daer een bruikbaar, nuttig element wil zijn, in den goeden zin des woords moet weten te geven en te nemen, en niet voortrems maar zijn, eigen zin en wil door te drijven, zonder ter wille van den gezamenlijken arbeid ook maar in het minst te willen afwijken van de lijn, die hij voor zich zelf uitgestippeld heeft.

Het spreekt echter vanzelf, dat, hoe hoog de waarde van het vereenigingsleven ook moet geschat worden, daarmede nog niet gezegd is, dat in een zekere vereenigingsmanie, om het nu maar zoo eens te noemen, niet eveneens een groot kwaad zou liggen als in alle overdriving.

Wie zóó in het vereenigingsleven opgaat, dat het gezinsleven niet tot zijn recht kan komen en het huizeigen er onder lijdt, of wel zóó, dat het deel van den maatschappelijken arbeid, hetwelk aan ieder als persoonlijke taak opgelegd is, niet behoorlijk vervuld kan worden, die maakt zich evenzeer als hij, die alleen voor het dagelijksch brood arbeid en zich om den gezamenlijken vereenigingsarbeid niet bekomert, schuldig aan plichtverzuim, en geeft er blijk van, dat hij niet begrijpt, in welke verhouding de dingen in het leven tot elkaar behooren staan.

Zoo kan bijvoorbeeld niet gezegd worden, dat het verheffend aandoet, te zien, hoe er jongelingen zijn, die naast den zoo noodigen en nuttigen arbeid, welken de jongelingsvereeniging hun te doen geeft, nog zóóveel vereenigingsplichten op zich nemen, dat er geen tijd meer overblijft, zich voor den maatschappelijken arbeid zóó te bekwaamen, dat de pas aangevangen loopbaan naar behooren kan gevolgd worden.

Nu zijn er sommigen, die meenen, er wel iets op gevonden te hebben, om enerzijds aan het vereenigingswezen den schuldigen tol te betalen en toch anderzijds de gevaren te ontloopen, welke eraan verbonden zijn. Zij denken, dat daarmede te kunnen bereiken, dat zij wel hun geld voor allerlei christelijken arbeid geven, maar zich overigens van dien geheelen arbeid eigenlijk zoo goed als niets aantrekken.

Het zijn de menschen, die met een grootere of kleinere — meestal wel een kleinere — contributie denken te kunnen volstaan, en zich nimmer op vergaderingen laten zien.

Hun getal is zeker niet gering, en er mag, met het oog daarop, nu het seizoen voor den vereenigingsarbeid weer aanvangt, wel eens op gewezen worden, dat zulke menschen al een heel verkeerde opvatting van de waarde van het vereenigingsleven hebben.

Men zal toch wel toegeven, dat er geen vereeniging is, bij welke de geldquaestie allebeheerschend wezen kan, wijl een onpersoonlijk iets als een vereeniging niets heeft aan het besit van geld, tenzij dan alleen als middel om haar doel te bereiken. Een vereeniging heeft in de allerereerste plaats behoefte aan arbeidskracht. Dat weten bij ondervinding de vele vereenigingen, welke alle betekenissen en krachten missen, omdat er wel genoeg leden in naam zijn, die inderdaad ook genoeg geld aan contributies inbrengen, maar geen leden die werk verrichten, dat tot bereiking van het voorgestelde doel noodig is.

En nu zal men zeggen: ja, dat is wel zoo ten opzichte van jongelingsvereenigingen, kweekvereenigingen en allerlei andere vereenigingen, die slechts geld behoeven om eigen onkosten te dekken, maar overigens haar arbeid zien aangewezen op het terrein van studie, van aanenpreking en overleg, van propaganda, maar niet bij die corporaties, die b.v. beoogen de oprichting en instandhouding van inrichtingen, waar de eene of gene Christelijke arbeid wordt verricht. Voor zulke organisaties, zegt men, kan toch volstaan met het geven van geld, en het zorgen voor een goed bestuur, aan hetwelk dan verder alles kan worden overgelaten.

Wie zoo redeneert, besef niet, dat besturen, uit welke op zich zelf voortreffelijke manieren ook bestaande, het beste van hun arbeidskracht en hun energie, ten opzichte van het gezamenlijke doel, putten uit de wetenschap, dat zij gedragen worden door de sympathieën, welke uit de geheele vereeniging uitgaan, uit de wetenschap, dat hun arbeid met belangstelling en liefde wordt gadegeslagen, en gesteund door gebod.

Zeker zijn we niet blind voor de moeiten en zorgen, die groote ledenvergaderingen met zich brengen, waarin allicht elementen zijn, die het altijd beter meenen te weten dan het bestuur en vaak beter dan de geheele overige vergadering; waarom het allezins aanbeveling verdient, aan goede besturen een zoo uitgebreid mogelijke bevoegdheid te verleenen. Maar desondanks valt het toch niet te ontkennen, dat vergaderingen van de leden van vereenigingen de kracht in zich dragen, om den onderling band tusschen de leden te versterken, zowel als den band met hen, wien de hoofdtak, waarop alles aankomt, is opgelegd. Niets is zoo ontmoedigend voor besturen, als dat de vergaderingen, waartoe de geheele vereeniging is opgeroepen, zóó slecht bezocht worden, dat er eigenlijk van niet meer dan een eenigzins uitgebreide bestuursvergadering kan gesproken worden.

Zonder geld, met een ledige kas, kan zeker niets begonnen worden, maar zonder belangstelling, zonder sympathie, zonder liefde van de zijde van hen, die als leden niet alleen met geld moeten steunen, wordt in het vereenigingsleven veel minder iets tot stand gebracht.

Het gaat in het vereenigingsleven niet alleen om geld, maar om het beschikbaar stellen van geld en van gaven en talenten.

We laten rekening van de Zeker zou door de aan tact de oplei tot haar oplos De vraag, door de kerke

Onze kerkel meen nog be dien de Syno Dat daarbij v den laatste d dacht trekken. De Lijttou kerkblad:

Schreven we goed deed te op de Synode vrede heerscht thans constatee den einde toe, elkanter werd i geheel in het h eheid. Verd —

Practies — w meermalen me anrust tegemo berandslagings van deze Syno onse God was e lijke handen he wij zelve wel z zoo stil als dea alsof zij niet i werd er over i in die mate h het feit, dat e waren. Toch h deed ontbloot: d — waarop d oeg laatste zitt betrekking he Kampen, inged gemeenschapsb van we voor de hebben gekund.

Het eerste v Bouma c.s.; h Hoogleraren a De Synode i

a. Aan de d dragen om indi vacatures outa uit de Theol. i ontstaan der v wand, de k Gen. Synode i spoedig als mo maanden, de i roep om over i

A. Aan de ro Synode op te d ging als sub. a

Dit voorstel nomen. Let wel of meer vacat Hoogleraren a mogelijk na het binnen een ma der Gen. Synod zo spoedig als i maanden, d om over de ma Het wil ons voorgesteld en i dat er eventue het zoo oppervl stel, na algeme aangenomen. In

Even verrass werd gedaan d nomen door D dienaar-gaande i

Dit voorstel wegen, dat verf Kampen naar d doen besluiten:

a. De Generale Theol. School o te overwegen i zijn de Theolog waar de V. U. bijaldien deze v worden, een a uitwerking an

Er werd gem van verwoerde len wilden van weten, hoe zij o

Dezen verwijd den Voorzitter, slagen (Prof. B

Nadat de He weder zijn gek én hunner na gaden, dat, de Synode moest vast zou staan i leat Da. v. Sc voorstel nog e voorafgaande o

Hierop verkla giucha School, i is ingetrokken, opdracht aan O komstig besluit aldus gewijzigd

De er alle Curatoren zal u deentlyk is de i waar de V. U. ieder die, met e eengins den t trekking tot d dat er veel me kan, dan men moeden. Om m ons onze voel neming van dit

a. dat het p hebben van h voorbij is: mee

b. dat dan d gebruik gema van de andere middel worden

c. dat de ker troosten van t ineenvloet nu hebben ontvan Theol. Facultet

Verscheidene van de Synode buiten de besp laten, vooral d sing van deze stonden; doch dat hun dit nie

Eveneens le in de Kerken der Synode, d dere gelegenge En wat o. i. o dat de kans g dan na korten wensch te erla ook volkomen i

terren van Fr Van Schelven i nog een Synod schijnt dan a rende de drie v

We laten rekening van de Zeker zou door de aan tact de oplei tot haar oplos

De vraag, door de kerke